

VASTWERK



Een ruimere marge

De molen "De Joeswert" in het Groningse Feerwerd. Rolf Wassens is er de nieuwe molenaar.

De tijd van het zalig nietsdoen ligt weer achter ons. En vóór ons rijst de berg beslommeringen, waar we hoe dan ook overheen moeten. Laten we maar gauw beginnen....

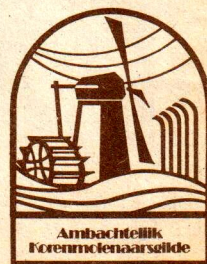
zal pas blijken, wanneer de graanprijzen van de nieuwe oogst wat meer gaan doorwerken. Daarom mag u over enige tijd een herzien Adviesprijzen-Overzicht verwachten.

De mensen die zich bij tijd en wijle erg druk maken over de graan- en meelprijzen hebben een nieuwe lijst van adviesprijzen opgesteld. Voor de deelnemende molenaars gaat de lijst bij dit nummer.

Uit de lijst valt op te maken dat de marge voor het eerst sinds vier jaren iet of wat is verruimd. Dat was hard nodig, gelet op de gestegen kosten. Hoe het nu verder zal uitpakken met de prijsontwikkeling

Dit september-nummer bevat voorts een opwekking toch vooral iets aan de bakkersadressen te doen. De Bakkers-Verkoopbrief komt aan de orde en heel fors wordt uitgehaald waar het om het Afstellen van het Vast-Werk gaat.

En tot het oktobernummer: veel wind en werk gewenst.



ANDERMAAL: Stuur adressenlijst van bakkers in uw buurt!

(voor wie doen we 't eigenlijk?)

Al maanden geleden gepland: dit SEPTEMBERnummer zou het nummer worden dat gelijk zou lopen met een eerste aktie gericht op de warme bakkers van Nederland. Achthonderd extra druksels van dit blad zouden naar geselecteerde adressen van bakkers gaan. Die adressen zouden we vooral hebben gekregen van onze molenaars! En we zouden een droom van 'n verkoopbrief hebben weggedaan aan diezelfde bakkers.

**Maar mooi dat het niet door-
gaat. Niet nu.**

**Want.... De molenaars hebben
het af laten weten.**

**Op onze oproep om bakkers-
adressen - heel duidelijk ge-
daan in het juninum - heb-
ben 3 molenaars gereageerd.
DRIE! Het is bij de wilde konij-
nen af....**

Wie heeft er nog argumenten nodig, die hem moeten overtuigen dat aktie de aangewezen weg is als je leven in de brouwerij wilt hebben? Willen we onze produkten écht weer in de markt brengen dan hebben we maar 'weinig doelgroepen' de bakkers, de alternatieve voedingshoek en de thuisbakkerij.

En van deze lijkt de groep bakkers het belangrijkste. Daar moeten we onze eerste activiteiten op richten.

Aktiviteiten richten dus. Niet wat losse flodders de hemel in zwiepen en dan maar hopen dat ze ergens terechtkomen. Maar doelgericht die bakkers aanspreken, van wie we weten dat we ze in onze buurt hebben en van wie we op een of andere manier verwachten dat ze naar onze redelijke voorstellen zullen luisteren.

Die bakkersadressen kunnen we niet verzinnen. Die bakkersadressen moeten we door ú aangedragen krijgen. **En daarom dan nog maar eens gevraagd: maak een adressenlijst van de bakkers in uw buurt. Stuur ons per omgaande dat lijstje (postbus 3086, 3101 EB SCHIEDAM).**

Maak er haast mee en doe het accuraat. Op die manier kunnen we besluiten of we in oktober dan wél van start kunnen of dat we zelfs nog langer moeten wachten.

Maar in elk geval: doe iets. Het is al te dwaas dat onze plannen schipbreuk zouden lijden nog vóórdat we ons bootje van de wallekant hebben geduwd!

Over een hoe

In ons mooie land voeden alles bij elkaar zo'n vierduizend bakkers de veertienmiljoen inwoners. "Voeden" tot op zekere hoogte, want brood neemt een hoe langer hoe minder overwegende plaats in in het voedingspatroon. Het broodverbruik daalt helaas nog steeds.

Het gevoeligst komt die verbruiksdaling aan bij de Grote Bakkers. Erg aktieve warme bakkers merken betrekkelijk weinig van een verminderde brood-eetlust. De erg aktieve warme bakkers vormen, naast de alternatieve voedingshoek en de particuliere baksters en bakkers, de groep waarop een promotie-aktie van het molenaarsdom het eerst en het grondigst gericht moet worden.

Als het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde dan ook van de staatssekretaris van Economische Zaken een portemonnee met inhoud krijgt toegestopt, dan is het verstandig allereerst een bedragje te spenderen aan het "bewerken" van deze sektor.

Hoe doe je nou zoiets?

Nu lenen we een deftig woord uit de reclame-encyclopedie. Marketing-strategie heet het. En marketing-strategie wil zeggen dat we een vernuftig aktieplan maken, waarin een aantal wetmatige gebeurlijkheden elkaar opvolgen. Te beginnen met een "binnenkomertje", te vervolgen met een "warmhouder", af te ronden met

zogenoeten "VERKOOPBRIEF" en ermee te handelen

een "re-minder" en te kanaliseren tot het schone einddoel: handel!

En dat nu is exact wat er gaat komen, in oktober (als u uw bakkersadressen maar opgeeft! Zie artikeltje daarover) of iets later (wanneer uw laksheid nog groter is dan wij vrezen). (Niet van allemaal, gelukkig.)

Goed. We komen binnen bij de erg aktieve warme bakker. Door middel van een maandblad VAN HAVER TOT GORT, dat die keer grotendeels zal zijn afgestemd op de mogelijke interesse die de bakkers zal hebben voor onze stiel. Het blad gaat gewoon over de post naar de bakker toe: we hebben er achthonderd exemplaren voor klaarliggen.

Van ú uit krijgt die bakker er bots-bovenop een fraai gedrukte VERKOOPBRIEF overheen. Het is een vouwblad, twee maal deze pagina, aan voor en achterzijde bedrukt. Kort en goed staat in die verkoopbrief vermeld waarom het u te doen is: afzet van uw molenaarsvolkorenmeel en andere maalprodukten. Er staat ook in waarom u denkt, dat die bakker zulk molenaarsvolkorenmeel wel zal aanspreken. En u belooft in die gedrukte brief, die er netjes en tóch aantrekkelijk gaat uitzien, dat u binnenkort eens aan zult komen met een zakje meel. Om een proefje te laten bakken.

Is het "binnenkomertje", de verkoopbrief, de eerste klap die de

waarde van een daalder vertegenwoordigt: uw persoonlijke "warmhouder" is mogelijk nog belangrijker. EN NIEMAND KAN DIE TAAK VAN U OVERNEMEN. U moet gewoon, zoals u bent, met uw tarwemeel bij de bakker langs. Hij weet al van uw bestaan en van uw mogelijkheden; helemaal onvoorbereid wordt u dus niet voor de leeuwen geworpen. Maar niettemin moet uw prevelement-ter-plekke de bakker over de streep trekken.

Kijk: uw produkt is prima. Uw mooie molen vormt een aantrekkelijk monument, dat de bakker kan gebruiken als hij molenbroodjes aan zijn klanten wil verkopen.

Doch, u zult wel moeten oproeien tegen de zware stroom van bedenkingen die de bakker zou kunnen hebben. Veel bakkers krijgen hun meel in een silo gestort: u komt met uw antieke baaltjes. En het meest doorslaggevend vaak: uw produkt is met geen mogelijkheid ter wereld altijd konstant te krijgen. Nou, het meel van de fabriek is in alle gevallen konstant. Hoe dat komt interesseert de bakker minder dan het feit dat het zo is en dat hij er dus geen omkijken naar heeft.

U ziet: u moet beslist een erg aktieve warme bakker treffen om uw volkorenmeel te slijten. U moet met nadruk dus wijzen op de **exclusiviteit**, het **gezondheidsaspect** en bovenal op de **smaak** van brood dat van uw meel gebakken wordt. Het staat

allemaal in de verkoopbrief die de bakker heeft gekregen, maar het moet ook uit uw eigen mond komen.

Goed, de bakker heeft zijn brief gehad. U bent bij hem aan huis geweest, heeft 'm meel gebracht, het resultaat van de proef met hem besproken en hem zover gekregen dat hij om zoetjes te beginnen wel twee baaltjes wil hebben.

HOU DAT KONTAKT DAN IN ERE. In de handel - geeft niet welke - is niet de introductie van het nieuwe produkt zo'n heksen-toer, maar zoveel te meer datgene wat erop volgt. Een nieuwigheidje trekt altijd wel. Maar de aandacht gevangen houden, dát is de clou. En de klus waarvoor u wordt gesteld. Dat betekent a) prompte levering, b) geheide kwaliteit, c) meedenken aan de mogelijkheden het bakkersprodukt van úw molenmeel te propageren.

Anders nog iets?

Ja. Zit u volledig in de knijperd als het erop aankomt die kontakten met de bakkers - na de brief en het brengen van het monster molenmeel - te verzilveren: dan is er de mogelijkheid dat er vanuit het Amb. Korenmolenaars-gilde wordt bijgesprongen. Dat we u in den lijve komen helpen om, zeg op een middag, een vergaderingetje van bakkers op uw molen toe te spreken en met hen uw voorstel door te praten. Mocht u dat willen, dan kunt u daarvoor t.z.t. een afspraak maken. Hoe, komt later nog ter sprake.

Om te beginnen bieden we een verklarende lijst van de in de tekst gebruikte molenaarstermen aan.

De tussen haakjes geplaatste termen zijn varianten die voor hetzelfde begrip in andere delen van het land worden gebruikt.

Bij het verzamelen van deze streek-gebonden termen is dankbaar gebruik gemaakt van de resultaten van het onderzoek dat dr. J.P. Stoop een tiental jaren geleden heeft ingesteld naar de herkomst van de molenaarsterminologie. Aan dat onderzoek is indertijd door een groot aantal molenaars in het hele Nederlandse taalgebied meegedaan.

Bij sommige termen is een nadere verklaring overbodig, maar voor de volledigheid hebben we die toch nog gegeven. We hebben daarbij ook wel niet-molenaarstermen in de verklaringen gebruikt, anders zouden bij het gebruik van de echte molenaarstermen de streekafwijkingen ons weer nopen tot

verdere uitbreiding van de lijst van termen.

billen (scherpen) / het dieper hakken van "groeven" in het maalvlak van de molenstein

bolspil (borstspil, onderspil, peerijzer, perestaf, spil, steenspil) / de kleine ijzeren spil waar de rijs op rust en die gelagerd is in de pasbalk en met zijn dikkere hals in de steenbus in de ligger.

bijhouden (biersteken) / het vermeerderen van de maaldruk door met de licht de looper iets dichters op de ligger te laten zakken.

duwwiggen (steekwiggen) / de wiggen die zich langs de zijkant van het kussenblok bevinden, om dit in de lengterichting van de pasbalk te kunnen verschuiven.

kraantje (klein steenkraantje) / de op een steenkraantje gelijkende wijzer, die op zijn kop gebruikt, dient om, gehangen op de in de rijs geplaatste

spil, de juiste richting van de rijs uit te wijzen

kropgat (steenoog, steengat) / het gat in de looper waarin zich de rijs bevindt en waardoor het graan valt om zo tussen de maalvlakken van de stenen te komen. Het gat in de ligger, waar de bus in zit, wordt minder vaak als "kropgat" aangeduid

kussenblok (pasblok, kussen) / het naar vier zijden onwrigbare houten blok dat in sommige streken op de pasbalk ligt en waar het potje is ingelaten

licht / het touw (reep) of de riem met gewicht waarmee de maaldruk wordt geregeld; soms wordt ook het hele bedieningsmechanisme als "licht" aangeduid

lichtstok (lichtboom, lichter, tempeling, lichtevegel, waag) / de hefboom waaraan enerzijds de lichtreep (touw of riem) zit en anderzijds het trek-ijzer dat aan de pasbalk is bevestigd

Het afstellen van

Een kleine twee jaar geleden hebben we het over het onderwerp "het afstellen van het Vast-Werk" al eens geschreven. Nu we een leesbaarder manier hebben verworven om onze informatie door te spelen lijkt het ons een goed idee om het verhaal in aangepaste vorming nog eens te publiceren.

Wel... wat zijn precies de kenmerken van het "Vast-Werk" ten opzichte van de andere systemen voor de ophanging van de looper (die we hebben beschreven in Van Haver Tot Gort nummer 11, april en mei 1978)?

Het **Vast-Werk** is het oudste systeem. De **bolspil** heeft een tapse rechthoekige nok en de (viertaks-)rijs heeft een daar **precies** oppassend gat. Als het goed is, dan is er **geen** beweging tussen rijs en bolspil mogelijk. Dat houdt in dat de looper zich niet naar het maalvlak van de ligger voegen kan en dat voor het goed strijken van dit systeem het niet zozeer van belang is of de rijs in het zwaartepunt van de ligger zit, alswel dat de rijs in horizontale zin zodanig in de ligger is vastgespied

dat het maalvlak van deze steen in alle richtingen zuiver haaks op de hartlijn van de bolspil ligt. Hierbij dient de bolspil op zijn beurt weer in alle richtingen zuiver haaks op het maalvlak van de ligger te staan zodat op deze wijze de maalvlakken van de beide stenen zuiver evenwijdig over elkaar draaien. Het moet dan, wil het perfect werken, bij wijze van spreken zo zijn, dat vier kwartjes die men met uitgelichte steen op regelmatige afstanden op de ligger schuift, bij het voorzichtig bijhouden van de draaiende looper nagenoeg tegelijkertijd tussen de maalvlakken weggeslingerd worden. Welnu, als de zaak goed is afgesteld dan is het, vooral bij het malen van bakgraan op de windmolen - waar men ook bij zeer lage snelheden als de wind afvalt, met een relatief ver uitgelichte looper, nog zou willen blijven malen en de looper dan perfect moet blijven strijken zonder de neiging tot slepen of kantelen te vertonen - een ideaal systeem".

Die afstelling dus, daar zit het 'm in. Heel wat molenaars en nog meer aankomende molenaars zullen dat nog nooit bij de hand hebben gehad, maar het is toch de moeite waard om zich daarin te verdiepen.

De basisvoorwaarden zijn dus:

1) de bolspil in alle richtingen zuiver haaks op het **maalvlak** van de **ligger** (beïnvloedbaar door het eventuele ver-

stelbare neuten in de bus en het verstelbare potje in de pasbalk)

2) en ook het maalvlak van de looper zuiver haaks op de bolspil (hetgeen beïnvloed wordt door de ligging - in verticale zin - van de rijntakken).

Met als resultaat:

zuiver evenwijdig aan elkaar draaiende maalvlakken: een goed strijkend koppel stenen dus.

In figuur 1. hebben we dat schematisch getekend. Ter nadere informatie zij hierbij vermeld dat de tekening in de vorm van een omgekeerde L het symbool vormen voor een hoek van 90° oftewel "haakse" hoek.

Het afstellen van de bolspil.

We gaan er even van uit, dat de looper reeds goed ligt d.w.z. waterpas en dat het schietlood vanuit het hart van de neut in de **ijzerbalk** neergelaten via het hart van de bus precies in het midden van het potje komt. Hierbij merken we meteen op dat dit op een standerdmolen niet altijd helemaal perfect zo is te krijgen, maar, als de afwijking niet te groot is en **staakijzer** en bolspil liggen wel zuiver in elkaars verlengde dan is dat voor het vast-werk geen probleem. We laten nu de bolspil voorzichtig in de bus zakken tot hij in het potje rust en gaan beginnen met uitwijzen. Hierbij werken we het handigst als we met zijn tweeën zijn, hetgeen eigenlijk voor het

ligger / de stilliggende - ondergelegen - steen van een koppel molenstenen
loper / de draaiende - bovengelegen - steen van een koppel molenstenen
neut(en) / hardhouten of bronzen lagerkussentjes die o.a. in de ijzerbalk en in de steenbus voorkomen

pasbalk (vonderbalk, vonder, vondel, lichtbalk, brugbalk, potbalk, spoorbalk) / de middels de lichtstok op en neer te bewegen balk, waarin zich - al dan niet in het kussenblok opgesloten - het potje van de bolspil bevindt

potje (spoorpot, sporpot, pan, panne) / het ijzeren bakje met daarin een met lood vastgegoten gehard ijzeren binnen stukje met daarin een cilindrisch gat met bolvormige bodem, dat dient als lager voor een taats (in dit geval het taatsvormige eind van de bolspil)

rei / zuiver recht houten balkje (soms om trekken te voorkomen) opge-

bouwd uit drie op elkaar gelijmde lagen dat ingesmeerd met dodekop over het maalvlak van de steen wordt geschoven om de vlakheid daarvan te controleren

rijn (rien, desser, steenkruis, kruis) / het vier, drie of tweetaks ijzer dat in het kropgat van de loper in sparingen is vastgezet en dat dient om de aandrijfkraft van het staakijzer op de loper over te brengen en tevens als ophanging van de loper op de bolspil
rijnklem (rijnhouder, rienholder) / smeedijzeren van haken voorzien gereedschap, om bij het openleggen van de steen de rijn tegen eventueel van zijn plaats gaan te behoeden

rijntakken / de uiteinden van de rijn
scherpseel (bilsel) / het op de maalvlakken van de molenstenen aangebrachte patroon van "groeven" (uitslagen en kerven of maalbakken)

staakijzer (steenspil, bovenspil, spil, klauwspil, klauwrijzer) / de van een

klauw voorziene ijzeren spil, die op de rijn staat en waarop - middels een tweedelig vulhout - het rondsel of steenschijf is vastgespied. Soms ook in houten uitvoering met los boven- en onder-ijzer. Dan vaak steenspil genoemd

steenkuip (kuip, steenkist, kist, kisting, maalkuip, meelkuip) / de houten ommanteling van het koppel stenen met de deksels erop

rekwiggen / de wiggen die zich langs de zijkant van de pasbalk bevinden, in de sleufsparingen van de uitstekende oren van het kussenblok, en waarmee dit haaks op de lengte van de pasbalk verschoven kan worden

wijzer / de houten arm die op de nok van de bolspil geklemd wordt om zo de juiste stand hiervan te kunnen uitwijzen

ijzerbalk (spilbalk) / de balk waar het boven-eind van het staakijzer is in gelagerd

n het Vast-Werk (1)

hele karwei geldt. De wijzer die we zoals fig. 2a dat aangeeft op de nok van de bolspil klemmen zullen we op heel wat molens op de steenzolder zien hangen daar dit uitwijzen - behalve bij het pennetjeswerk - ook aan de orde is bij alle niet vaste, dus balanceersystemen.

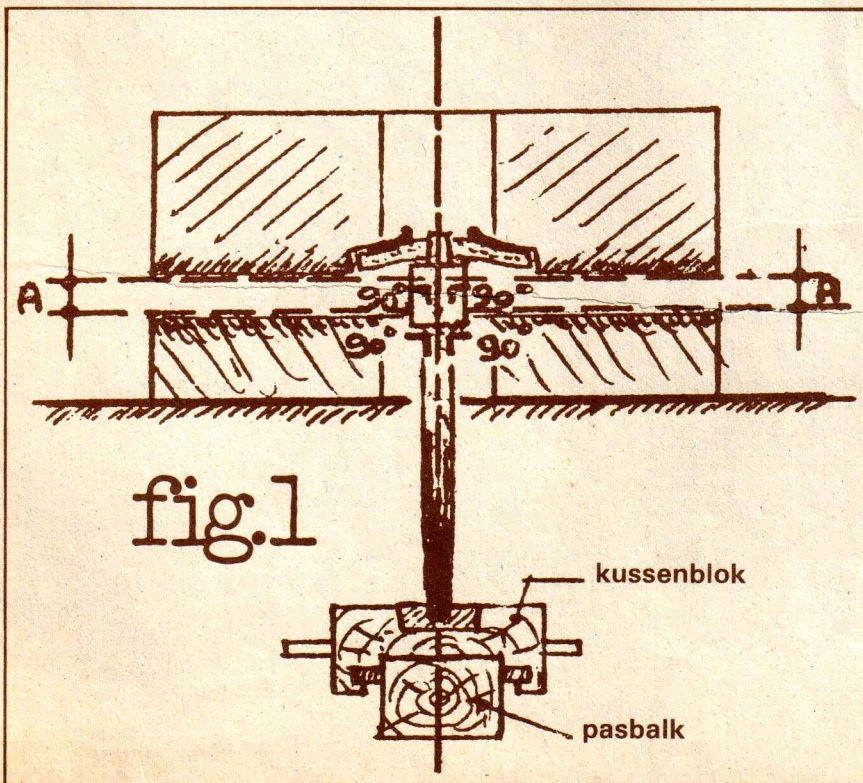
In de figuur is tevens een variant gete-

kend die wij persoonlijk "beter in de hand" vinden liggen.

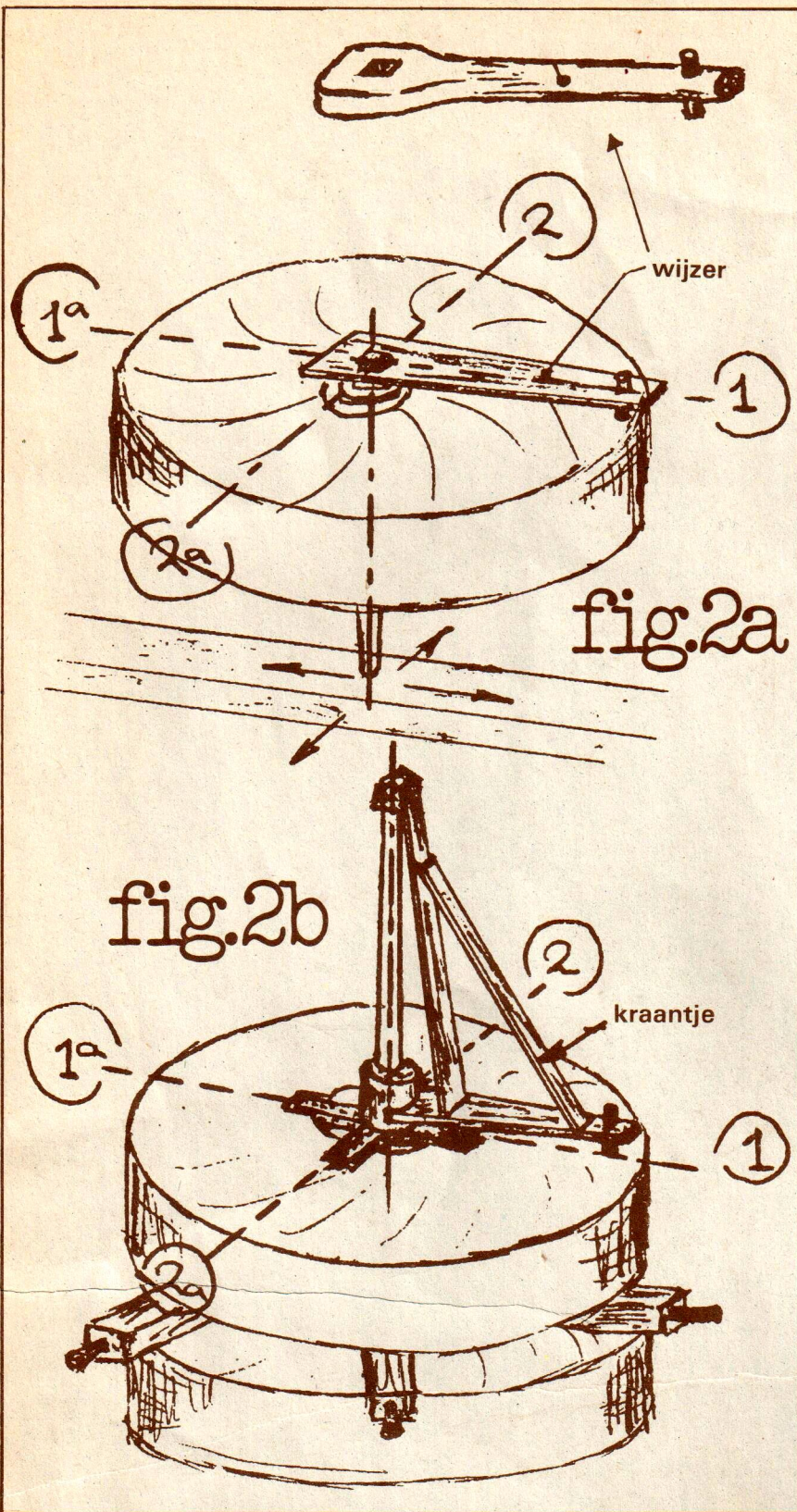
Als we zelf een nieuwe wijzer maken, of de molenmaker vragen om dat te doen, moeten we zorgen dat deze aan het eind dat op de spil gaat, niet te dun is (± 4 cm) en dat het rechthoekig tapse gat er zo zuiver mogelijk wordt ingestoken. Dit, om te voorkomen dat de wij-

zer tijdens het verdraaien al te gemakkelijk van stand zou veranderen en daardoor zuiver werken onmogelijk zou worden.

We geven met krijt 4 punten op de omtrek van de steen aan, die twee aan twee in het verlengde, respectievelijk haaks op de pasbalk liggen (1 / a resp. 2 / 2a, in de figuur). We moeten nu zorgen dat de ruimte die we tussen het verstelbare stiftje van de wijzer en het maalvlak van de ligger waarnemen, op alle vier die punten even groot (rakende mis") is. We corrigeren dat met het omwiggen van het potje en eventueel met de stelbouten van de neuten in de bus. We gaan er maar even van uit dat het potje is bevestigd in een zgn. "kussenblok" dat met vier wiggen daardoor in evenveel richtingen verstelbaar is vastgespied op de pasbalk; er zijn nog wel meer systemen om het potje te verstellen maar aangezien het afstellen daardoor in principe niet verandert zullen we ons tot het kussenblok beperken.



Het kussenblok heeft twee paren spieën, die net tegengesteld werken. We zien dat in figuur 1. De **duwwiggen** liggen tegen het kussenblok aan, haaks op de lengterichting van de pasbalk en **duwen** als erop geslagen wordt het kussenblok weg van de kant waar de spie ligt. De haaks daarop gelegen **trekwiggen** doen precies het tegen-



per, de daaronder gelegen trekwig nr. 1 en omgekeerd. Het handigst werkt men wanneer men eerst probeert de punten 1 en 1a goed te krijgen en daarna 2 en 2a.

Raakt de wijzer bij 2a en is er ruimte bij 2, dan spie 2 iets oplossen en 2a aanslaan: dus altijd de spie aanslaan met het nummer dat **hetzelfde** is als het nummer van de kant waar de wijzer (of de looper, maar dat komt nog) de ligger raakt. Bij de trekwiggen ligt die er dus onder; bij de duwziggen ligt-ie aan de tegenovergestelde kant.

Als we de nummering echter goed hebben - zoals hierboven aangegeven - dan letten we alleen op het nummer en dan kan het niet misgaan!

Uiteindelijk moeten we zo gewijzerd hebben, dat de stift op alle punten "rakkende mis" is aan het maalvlak. We hebben dan bereikt dat de spil in alle richtingen zuiver haaks op het maalvlak van de ligger staat en voldoen nu - in eerste instantie - aan basisvoorwaarde 1. Hierna zijn we dus toe aan de volgende stap.

Het gped leggen van de riijn.

We leggen de looper met zijn maalvlak naar boven en beginnen.

Men zou kunnen denken dat hierbij net als bij de "balanceer-systemen" kan worden volstaan met het vanuit een op de looper liggende **rei** meten van de afstand tot de onderkant van de rijntakken en alsdan zorgen dat die afstanden gelijk zijn.

Dan zijn we er... zouden we kunnen denken. Maar dan gaan we uit van de veronderstelling dat er **geen** afwijkingen zitten in de stand van het tapse gat voor de nok van de spil ten opzichte van horizontale vlak dat de **rijntakken** vormen, en dat ook de nok op de spil precies symmetrisch is en de zijvlakken daarvan elk precies dezelfde stand ten opzichte van de hartlijn van de spil hebben, zodat de riijn zuiver haaks op de spil zit.

Edoch, zo nauwkeurig en symmetrisch is dat vrij grove, vaak gesmede ijzerwerk van spil en riijn niet uitgevoerd. Boven

Bovendien moeten we bedenken dat 1 mm meetfout bij de rijntakken een scheefligging geeft die aan de omtrek van een 17-der looper een millimeter of 4 bedraagt en dat is een ontoelaatbare afwijking.

Om alle afwijkingen die in de nok van de spil en de riijn zelf kunnen zitten te omzeilen, leggen we de riijn ongeveer op zijn plaats en zetten we de spil op zijn kop erin en gaan we meten aan de spil zelf.

vergestelde. Wanneer men deze aanslaat, dan trekken ze het kussenblok namelijk naar de kant waar de spie ligt toe!

Als we werken aan een nieuw of opnieuw te leggen koppelstenen kunnen we het beste de spieën maar even uit het kussenblok nemen. We (of de molenaar) moeten dan zorgen voor nieuwe spieën die aan de lange kant worden gehouden. Door dan met een

houten hamer het kussenblok globaal op zijn plaats te tikken kunnen we de spieën ongeveer pasmaken en losvast aanbrengen waarna zuiverder afstellen mogelijk is.

We nummeren de spieën eveneens en wel als volgt (zie figuur 2a): De trekwiggen krijgen het nummer dat correspondeert met de nummers op de daarboven gelegen looper. Bij de duwziggen net tegengesteld: nummer 1a op de lo-

Vooraf moeten we ons nog even in een ander probleempje verdiepen en dat is de ligging van het zwaartepunt van de looper. Want, hoewel het bij vast-werk niet op balanceren aankomt, mag de rijntoehouding niet tevertoevast naast het zwaartepunt komen te zitten. Zoals we in ons nummer 8, waar we beschreven hoe we de looper op een hoekijzer kunnen uitbalanceren, reeds uiteenzetten kunnen we toch niet helemaal aan dit punt voorbij gaan.

Komt namelijk het zwaartepunt beduidend **naast** de hartlijn van de rijntoehouding te zitten dan gaat de looper als hij uitgelicht is wringen op de spil en de spil op zijn beurt weer in het potje, zodat de pasbalk kan gaan slingeren. Bovendien kunnen we als de steen werkelijk toeren gaat maken, nog te maken krijgen met ontoelaatbare ongelijkmatige centrifugaalkrachten.

Nu is bij een goed gefabriceerde kunststeen waar het **kropgat** zuiver in het midden zit, de afwijking tussen het **middelpunt** en het **zwaartepunt** zo gering dat we die voor ons vast-werk gerust mogen verwaarlozen. Zit dat kropgat **niet** niet op de goede plaats of hebben we, te maken met een blauwe steen die helemaal niet mooi zuiver rond, of overal even dik is, dan verdient het aanbeveling om de plaats van het middelpunt van de rijntoehouding niet uit te meten maar te bepalen door het - balanceren - op - het - hoekijzer - volgens - van - "Haver tot Gort" nummer - 8 (Okt. 1977).

Ook de door A. Wagenaar in Van Haver Tot Gort nr. 17 (mei / juni 1979) beschreven methode is natuurlijk mogelijk. Al moet men met het definitief vastspieën van de rijntoehouding tot men de zaak op de hierna te beschrijven wijze heeft gecontroleerd met behulp van het **kraantje**.

Als zwaartepunt en middelpunt te veel uit elkaar liggen kan natuurlijk niet zondermeer het gevonden zwaartepunt worden aangehouden als punt waar het hart van de rijntoehouding in terecht moet komen. Immers, dit zou dan tot gevolg hebben dat de buiten-omtrek van de looper een ex-centrische baan over de ligger gaat beschrijven en op één punt zelfs over deze heen steekt, hetgeen uiteraard de maalwerking van het koppel stenen niet ten goede komt. In dat geval moeten we door het aanbrengen van lood gaan corrigeren en zwaartepunt en middelpunt naar elkaar toebrengen.

Onlangs vernamen wij van een molenaar dat hij bij een - ongelijk - van - dikte - zijnde - blauwe steen het probleem werkelijk bij de wortel had aanpak: hij had de steen aan de kant

waar hij te dik was, dunner gemaakt! En dat kan met hulp van een hardmetalen steenboor in een zware klopboor machine natuurlijk gemakkelijk. Men boort een aantal ondiepe gaten dicht bij elkaar en hakt met een beitel de nog overgebleven dammen weg. Wel, we hebben nu genoeg aandacht gegeven aan de juiste ligging van de rijntoehouding van het zwaarte- resp. middelpunt, als we nu nog zorgen dat de rijntakken vanuit de rei gemeten globaal even diep liggen (een afstand van 2 cm van de onderkant van de rijntakken tot het maalvlak is aan te bevelen), dan

zijn we weer terug bij het eind van onze vorige alinea.

We zetten dus de bolspil in de rijntoehouding en gaan meten of hij in alle richtingen zuiver haaks op het maalvlak staat. We zien er wel op toe dat de merktekens op de rijntoehouding en op de nok van de spil bij elkaar komen, zodat we niet door de eerder al genoemde onzuiverheden, in de narechtigheid komen als we nadien het koppel stenen eens open gehad hebbend, de zaak weer in elkaar zetten.

(wordt vervolgd)

In de familie

In het vorige maandblad was het nog zo, dat we wind moesten hebben om Hans Dobbe in Wageningen op zijn molen "De Vlijt" te kunnen balloteren.



Inmiddels heeft het aardig gewaaid en Dobbe heeft zijn ballotage met vlag en wimpel doorstaan. Op zijn molen prijkt reeds het schild van ons gilde.

Molenaar Brassier in Biggekerke - hij heeft daar een stenen grondzeiler tot zijn beschikking -

is tot het Amb. Korenmolenaars-gilde als meester-molenaar toegetreten.

Twee ballotages zitten in volle afwikkeling. Het gaat om de molens van Nijmegen en van Haps (Brabant). In Nijmegen zullen twee molenaars het bewijs van hun vakmanschap moeten leveren: Wim Tönissen en Peter Sturkenboom. Op de zeskantige molen van Haps gaat het om de toetreding van vakbroeder Peters.

Voor het laatst bewaard: onze sekretaris Rolf Wassens heeft de molen De Vrijheid in Schiedam de rug toegekeerd. Hij is naar de noorderzon vertrokken. In Feerwerd (Groningen) heeft hij een mooi molentje gevonden: "De Joeswert". Hij huurt sinds 1 augustus deze molen van een stichting. Zijn brood verdient Rolf met loonmalen. Maar in de nabije toekomst zal hij er alles aan doen om warme bakkers als klant te werven voor zijn maalprodukten.

VAN HAVER TOT GORT

Uitgave van de Stichting
Ambachtelijk Korenmole-
naarsgilde, Postbus 3086,
3101 EB SCHIEDAM.
Giro 36 102 63 t.n.v. de
Penningmeester Stichting
Amb. Korenmolenaarsgilde,
Landpoortstraat 9, Raven-
stein.

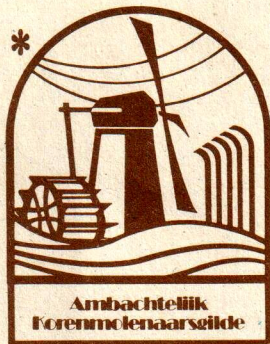
TE HOOI & TE GRAS

Op de molen De Vrijheid in Schiedam heeft een doorschuiving plaats gehad. Er is een nieuwe derde-man gekomen; de "oude" derde-man is nu tweede. Door het vertrek van Rolf Wassens (zie elders in dit blad) kon Frans Kroon (19) worden aangetrokken. Nu werken er in Schiedam drie mensen, die stuk voor stuk zijn voortgekomen uit de eigen "kweek" van Schiedamse molenvrijwilligers: Rob Batenburg, John van Ham en Frans Kroon.

Het verhaal gaat dat op de molen "Nooitgedacht" in het nog-net Brabantse Budel de zoon van J. Kees op één van de roeden zelf fokwieken heeft aangebracht.

Iets zuidelijker, in Nederweert, staat sinds jaar en dag de totaal lege stenen romp van een beltkorenmolen. Het buurtschap "Roeven" is er mooi mee. En nu horen we vertellen dat molenmaker Adriaens in Weert deze romp helemaal weer tot een majesteitelijke molen gaat ombouwen. Men zegt dat het hier om een particulier initiatief

VOLKORENMEEL VAN WIND- & WATER- KORENMOLENS



- Molen 'Paiser Meul',
Hoofdstraat,
Peize (Dr)
- Molen 'Zeldenrust',
Zuidbargerstraat,
Emmen (Dr)
- Molen 'Windlust',
Radewijkerweg,
Hardenberg (Ov)
- Molen 'De Zuidmolen',
Groesbeek (Gld)
- Molen 'Sara Catharina',
Kievitsham,
Kerkdriel (Gld)
- Molen 'De Vier Winden',
Winterswijkseweg,
Vragender (Gld)
- Molen 'De Hoop',
Baberichseweg,
Zevenaar (Gld)
- Molen 'De Vrijheid',
Noordvest,
Schiedam
- Molen 'Aeolus',
Kortedijk,
Vlaardingen
- Molen 'De Hoop',
Molendijk,
Wolphaartsdijk (Zld)
- Molen 'De Grenswachter',
Kapellerweg,
Luyksgestel (N-Br)
- Molen 'Emma',
St. Jorisstraat,
Nieuwkuyk (N-Br)
- Molen 'De Raaf',
Landpoortstraat,
Ravenstein (N-Br)
- Molen 'De Arend',
Terheyden (N-Br)
- Molen 'De Korenbloem',
Molenstraat,
Ulvenhout (N-Br)

Er zijn in ons molenland nog weinig wind- en waterkorenmolenaars, die als middel van bestaan het malen van broodgraan hebben.

In het, in 1976 opgerichte, Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde hebben zich vrijwel alle nog traditioneel werkende korenmolenaars verenigd.

Als ondernemers in hun zelfstandige, kleinschalige bedrijven willen zij hun ambacht en molen als vanouds ten nutte maken van een gezonde maatschappij.

Zij bieden hun op wind- of waterkracht met stenen gemalen tarwe, rogge enzovoorts aan en hebben doorgaans ook de andere gebruikelijke muldersprodukten op de molen voorradig.

Op de volgende molens kunnen thuisbakk(st)ers terecht voor molenaarsvolkorenmeel en andere molenprodukten:

**Ambachtelijk
Korenmolenaarsgilde**

* Vakmolenaars, aangesloten bij het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde zijn gerechtigd dit embleem te voeren.

gaat waarmee geen cent subsidie is gemoeid.

Net eventjes over de grens in België, in Essen, (en zoek dat in de buurt van Roosendaal) gaat de mare van een bakker ter plaatse die vastomlijnde plannen zou hebben een gloednieuwe molen te bouwen.

Een geboortekaartje binnengekregen op het sekretariaat. Van Bert van Rijswijk, die op de Utrechtse molen "Rijn en Zon" zijn werk verricht. Hij heeft een blommige dochter gekregen. Onze gelukwensen.

Wie heeft 't gemerkt?

In het blad "Onkruid" hebben dus vijftien molenaars tezamen een advertentie geplaatst. Erg benieuwd naar hun ervaring: of ze van een toeloop op de molen iets hebben gemerkt. We horen dat graag, want zulke ervaringen zijn leerzaam voor een volgende maal en voor anderen. Graag een reactie.